

а в миналото били от тикли, замазани с хума /глина/, (респ. 1, 30.08.2012 г.).

При посещението ми в с. Егрек и обхода на водениците, в края на август 2012 г., се срещнах с 74-годишния Асен Хаджиев, който държеше ключа за воденицата в горната махала. На молбата ми да покаже и разкаже за старите мелници, широка усмивка озари лицето му. На въпроса: „Кога са построени, колко са стари?“ – той отговори: „Почти никой с точност не помни кога са строени, че са стари – стари са, на повече от 200 години са нашите воденици и си работят както преди, само че по-малко брашно се мели вече. Сега не може да видите как работят, много е сухо, няма достатъчно вода. Ще заработят през зимата, когато „придойде“ реката“. Подробно обясни принципа на действие, както и „местните термини“ на двигателния механизъм. Водата задвижва хоризонталното водно колело, наречено „чарк“, което е разположено в „дулапа“. Съоръжението е снабдено с две оси. Металната – наречена „балта“, напречно се „запречва“ в камъка и придава въртеливото движение. Върху нея ляга горния воденичен камък, който се върти, докато долният е неподвижен. Водата, която задвижва цялото съоръжение, се довежда по тръба /„коруба“/. Смилането на зърното става между двата воденични камъка. Над тях неподвижно е закрепен дървен кош, в който се сипва зърното. „Чекалдакът“ /наричан още „чакрък“ или „чукало“/ осъществява механичното подаване и регулиране на зърното от коша към камъните, чрез треперещи движения. Смяното брашното се изхвърля и събира в дървен сандък. Едрината му се определя от другата ос наречена „повдигач“. Увеличаването на налягането на водната струя става чрез „пурието“, изработено от дърво. То се явява „спирачка“ за водата, също спира и воденицата след мелене. Камъните не бива да работят „напрасно“, без жито, защото се заглаждат и чупят“. От голям пирон забит между камъните в стената на воденицата, домакинът свали една торбичка с брашно и обясни, че винаги се оставя от едната до другата година, за да се „обрашни“ камъкът преди мелене. Най-често се налага смяна на воденичните камъни, защото се износват и чупят. Навремето майстори-каменоделци ги изработвали в селата Ковил /общ. Крумовград/, Нановица и Равен /общ. Момчилград/, доставяли и от Гърция. „Сега такива майстори няма, няма и действащи воденици. В момента „набираме“ камъни от старите запустяли воденици в Ивайловградско“. Според размера им са три вида: най-малките са с диаметър 0,80 м, средните – 0,90 м и големите – 1,00 м. Използват се в зависимост от количеството на водата. При пълноводие на реката за 1 час се смилат около